

Gemeentebreed

Beginnen we elke zondag weer bij Af?

Joh. de Wolf

Kunnen we in de kerk pas na het eerste gebed (schuldbelijdenis en gebed om vergeving) opgelucht ademhalen? Soms wordt er volgens mij zo wel tegen de volgorde van de liturgie van Kampen aangekeken. Je komt immers als zondaar naar de kerk. Je bent het niet waard God te ontmoeten. Dus moet eerst die blokkade van de zonde uit de weg geruimd worden. Dan kan de eredienst pas goed beginnen.

Moeten we het inderdaad zo zien? Het feit dat je als gemeente God ontmoet in de eredienst, stelt dat op zichzelf al schuldig? In dit artikel wil ik iets schrijven over de plaats van schuldbesef en verzoening in de liturgie.

Zondag een zoendag?

Gaat u naar de kerk om vergeving af te halen? Nee, dat weten we als gereformeerden wel beter. We zijn niet als de roomsen die in de kerk na de biecht absolutie (vergeving) moeten krijgen van de pastoor. Ook geloven we niet dat bij het avondmaal de genade materieel wordt toegedeeld zoals dat bij de mis wordt gedacht. We zijn niet gebonden aan het kerkgebouw of de kerkdienst om Gods genade te krijgen. Als het goed is, belijd je elke dag thuis je schuld tegenover God en vraag je om vergeving.

Natuurlijk kun je met onbeleden zonden naar de kerk gaan. Maar in het algemeen komen we op zondag als verzoende mensen samen. De zondag hoeft niet speciaal een verzoendag te zijn. We beginnen op de eerste dag van de week niet bij Af of bij Nul, alsof de genade nog moet komen. Een zondag hoeft niet als een boetedag te beginnen. Denk aan die bekende Psalm 122, die blij begint: 'Verheugd was ik toen ik hoorde: Wij gaan naar het huis van de Heer.' Ik noem ook Psalm 100, die de tempelgangers toeroept: 'Kom zijn poorten binnen met een loflied.' Net zoals de bijeenkomst in de tempel is vandaag de kerkdienst allereerst een *eredienst*. We geven God de eer die Hij verdient te krijgen, dus de hoogste eer. In de kerk starten we dan ook vaak met een loflied. We hoeven niet altijd eerst aan onze zonden te denken. Onze eerste gedachten moeten naar God uitgaan, zeker op zijn eigen dag.

Ik noem nog een mooi voorbeeld uit het Oude Testament, dat God zijn volk zelfs verbiedt om te treuren over hun nalatigheid. U ziet dat als u Nehemia 8 met Nehemia 9 vergelijkt. God wil dat het teruggekeerde volk in Jeruzalem het Loofhutzenfeest viert, het feest van verlossing en vruchtbaarheid. Rouw bedrijven en huilen om de zonde gaf nu even geen pas, want 'de vreugde die de Heer u geeft, is uw kracht' (Neh. 8:11). Pas na de uitbundige viering van het Loofhutzenfeest, zeven dagen lang, kwam er een aparte dag van rouw en boete in Nehemia 9. Onze volgorde is dus niet zonder meer Gods volgorde.

Wel schuldbesef?

Betekent het voorafgaande nu dat een kerkdienst wel zonder zondebesef kan? En dat we aan het kwaad van onszelf en van anderen niet zo zwaar hoeven te tillen? Dat bedoel ik zeker niet. Vooral vandaag de dag niet. We ademen in een cultuur waar schuld tegenover *God* nauwelijks meer beleefd wordt. Normen worden vergaand uitgerekt en aan allerlei wetteloosheid ga je op den duur zelfs wennen. Het kan ook ons als christenen nog moeite kosten om over de zoveelste abortus of echtscheiding, waar je in eigen omgeving mee te maken kunt krijgen, verontwaardigd te worden.

Ik denk dat de kerkdiensten er mee toe dienen om elkaar te helpen het schuldbesef levend te houden. Telkens is het weer nodig om elkaar de hoge normen van God voor te houden. We moeten het verschil weten tussen wat mensen slecht noemen, én wat bij God goed en kwaad heet. En we moeten oppassen dat we ons niet aan een ander spiegelen (want dan spiegelen we ons zacht), maar dat we in de spiegel van Gods wet blijven kijken. Ook jongeren in de kerk moet dat geduldig en volhardend aangeleerd worden. Daarom is een kerkdienst van groot belang om ons gezamenlijke normbesef op te scherpen, en te wennen aan wat God wil. Om een voorbeeld te noemen: als je naar de moderne gezinnen in je buurt kijkt, is twee kinderen echt wel genoeg. Je moet toch vooral ook nog kunnen blijven werken en verre vakanties kunnen houden. Maar de Bijbel vertelt ons andere dingen over een christelijk gezin. De verkondiging moet daar aandacht voor vragen. En een predikant kan een gemeente voorgaan in schuldbelijdenis. Zo'n gebed zal in de regel algemeen zijn, en geen 'man en paard' kunnen noemen. Maar als een voorganger zo bidt, dat de zondigheid herkenbaar is, dan kun je daar thuis weer verder mee. Zo heeft de eredienst op zondag ook een voorbeeldkarakter met het oog op de huiselijke eredienst.

Zondekennis

Maar hoe kom je nu tot besef van je persoonlijke schuld? Hoe kan de kerkdienst daarbij helpen? We zijn gewend om juist de tien geboden te koppelen aan onze schuldbelijdenis, omdat de wet zonde doet kennen (vr. en antw. 3 HC). Dat is terecht, maar het is niet de enige manier om onze zonde te ontdekken. W.H. Velema haalt in de *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek* (p. 397) het woord van H. Bavinck aan, dat de kennis van de zonde niet alleen uit de wet tot stand komt, 'maar evenzeer en in nog sterkere mate door het evangelie'. Denkt u maar aan het kruislijden van Christus. Juist aan de voet van het kruis besef je dat Christus zo zwaar moest lijden, omdat je zelf zo zwaar had gezondigd. Het evangelie van Golgota betekent voor ons ontkoming aan de straf, maar ook ontdekking aan de schuld van ons, die strafwaardig was.

Dus het evangelie van Goede Vrijdag zal ons nog eerder beschaamd maken tegenover God dan de lezing van de wet op zich. Daarom kun je in de evangelisatie ook beter niet met Gods normen en waarden sec beginnen. De meest confronterende vraag is niet: wat denk je van de tien geboden, maar: wat denk je van Christus en hoe sta je tegenover Hem?

Schaamte

Overigens is er ook nog een andere manier om ons, kerkmensen, tot schaamte over ons gedrag te brengen. Ook Gods goedheid kan ons doen blozen voor God als we erop letten hoe vaak wij zijn goede gaven vergelden met kwade daden. Daarom kan het nuttig zijn om in de kerk geregeld extra werk te maken van de dankzegging voor al die goede en mooie dingen die God geeft. Dat kan een aanzet zijn voor verootmoediging, omdat we die gaven zo vaak hebben misbruikt of miskend of er wangedrag tegenover hebben gesteld. Misschien moest Gods volk juist daarom wel eerst feest vieren in Nehemia 8. Het berouw in Nehemia 9 kon des te intenser zijn, omdat men zo onder de indruk was gekomen van Gods goedheid. Verder kan ook nog de verkondiging van Gods majesteit en heiligheid ons bescheiden maken en ons aan onze onheiligheid herinneren. Ik denk bijvoorbeeld aan de verschijning van Gods heiligheid in het roepingsvisioen van Jesaja (zie Jes. 6), als hij uitroept: 'Wee mij! Ik moet zwijgen, want ik ben een mens met onreine lippen...' Ook in het Nieuwe Testament lezen we een keer zo'n reactie, namelijk van Simon Petrus ter gelegenheid van die wonderlijke visvangst die de Heer bewerkte. Toen Petrus in die vangst Jezus' macht en majesteit herkende, toen zag hij ineens zichzelf als een onbetekenend en onrein mannetje. 'Ga weg van

mij, Heer, zei hij, want ik ben een zondig mens' (Luc. 5). In het licht van Gods hoogte zien wij onze kleinheid en ons kleingeloof. Ook dat is een weg om schuld te ontdekken en te erkennen.

Liturgie en schuldbelijdenis

In de kerk gaan we niet terug naar Af. We hoeven niet tot vóór de genade terug. Maar het is wel goed om berouw en genadeverkondiging telkens weer een plaats te geven in de erediensten, speciaal van de zondagmorgen. Het is volgens mij niet nodig om dat altijd op dezelfde plaats in de liturgie te doen. Er is veel variatie en wisseling mogelijk. Als we nagaan hoe gevarieerd in het begin van de Reformatie de zondagmorgendienst werd ingevuld, dan merken we dat er moeilijk een standaardorde te bedenken en te verdedigen valt (zie bijv. het artikel van A.N. Hendriks in de Almanak FQI 1970 over de liturgie van Petrus Datheen en de besluiten van de Nederlandse synodes in die tijd met betrekking tot de liturgie van de zondagmorgen).

Ik zou er zelf voor willen pleiten om schuldbelijdenis en genadeverkondiging af en toe te koppelen aan de preek zelf, en in dat geval ook op de preek te laten volgen. Vooraf is er dan een gebed om de verlichting met de Heilige Geest. Na de preek volgt eerst een amenlied. Daarna volgt een gebed waarin naar aanleiding van de preek schuld wordt beleden, met daarna een proclamatie van verzoening en genade, gevolgd door de tien geboden (als regel voor de dankbaarheid) en gecombineerd met een passend lied. Dan kan daarna een gebed volgen voor allerlei nood in de gemeente en daarbuiten, met dankzegging voor Gods zegeningen. Deze volgorde heeft ook het voordeel dat de verkondiging nog centraler komt te staan en dat die de verdere liturgie van de dienst nog meer beheerst en doorgloeit.